

İBN HÂCER'DE OSMANLILAR'A DAİR HABERLER III*

ŞEVKİYE İNALCIK

Arapça Asistanı

Cilt I, varak 166a, sene 805.

(805 senesinde ölenlerden): Abu Yezid b. Murad bey b. Orhan bey b. Ali b. Süleyman b. Osman. Kendisinden hadiseler kısmında bahsedilmişti. Memleketi, Burhanüddin Ahmed'in (memleketini aldıktan) sonra Sivas'a kadar genişlemiş, aynı zamanda Karamaniye ülkelerini de istilâ etmiş, el-Melik ez-Zâhirin ölümünden sonra Malatya'yı da muhasara edip, amanla almıştı. Buranın ahalisine iyilikle muamele etmiş, onları yağma ve bunun gibi diğer şeylere maruz bırakmamıştı, adaletle (muameleyi) tercih eder, âlimleri sever, onlara teveccüh gösterirdi. Sonra üzerine Timurleng hücum etti — bizim yukarda bahsettiğimiz gibi — ve onun esaretinde iken öldü. Timurleng, memleketi Osman oğlu istilâ etmeden evvel kimin elinde idiye, onlara dağıttı. Sonra Şark ülkelerine döndü.

Timur'un âdeti şu idi: Eğer büyük bir memleket veya büyük bir melikin (varlığını) duyarsa, hemen onu istilâyâ kalkışmaktan geri kalmaz, nihayet maksadı hasıl olurdu; ve neticede orayı tahrib ettikten sonra terkederdi. Bütün Şarkta, Hind'de, Şam'da ve Rum'da, Ulu Tanrı kendisini yok edinceye kadar aynı şeyi yaptı.

Cilt I, varak 169a, sene 806.

Sultan Mahmud'un ölümüyle Ebu Yezid b. Osman'ın ölümü aynı zamana tesadüf eder. Osman oğlunun Timurleng'e şöyle söylediği rivayet olunur: "Seninle beraber kalacağımı biliyorum, fakat sana üç şey vasiyet ediyorum. Rum'un (Anadoluluların) kanını akıtma, çünkü onlar islâmın koruyucusudurlar. Bu ülkede Tatarları bırakma, çünkü onlar fesad çıkaran kimselerdir; müslümanların kale ve hisarlarını tahrip etme, sonra kâfirler onlara tasallut eder,,. (Timur) onun bu üç hususa pair vasiyetini kabul etti. Bir hiyle yaparak oradaki Tatarların ekserisini öldürdü. Timurleng Osman oğlunu öldürdükten sonra bu sene içinde onun hapsedtiği Karaman oğlunun iki oğlunu, Muhammed ve Ali'yi serbest bıraktı. Onlara hil'at verdi, her biri bir tarafı istilâ etti. O sırada Rum meliklerinden biri olan Isfendiyar (kendisine) geldi. Bu da Osman oğluna düşman olan kimselerdendi, Timur ona ikramda bulundu. Ceziretül-Uşşak denilen Sinop onun memleketlerin

* Daha evvelki tarihlere ait metinler için bk. D. T. C. Fakültesi Dergisi, C. VI, sayı 3, 4.

dendir; buranın güzelliği darbı mesel olmuştur, Timurleng oraya gitti ve Isfendiyar kendisine ikramda bulundu.

Cilt I, varak 175 b, sene 806.

Bu senenin başında Timur Semerkand'a gitti. Bu memleketin melikleri onu karşıladılar ve hediyeler getirdiler. Gelişinden sonra oğlu Şahrurh'un hazırlanmasını emretti ve kendisine muazzam bir düğün yaptı. İbn Osman'ın Tatarlar hakkındaki vasiyetine riayet etti. Tatarları askerinin içinde, memleketten uzaklaştırmaya kadar beraber götürdü ve Rum memleketlerinden uzaklaştırmadık bir tek kimse bırakmadı.

Cilt II, varak 15 a, sene 813.

Bu ay içinde (Cemazilûlâ) Süleyman b. Ebu Yezid kardeşi Musa ile muharebe etti; onu bozguna uğrattı ve Eflak'ta kapanmıya mecbur etti. Fakat nihayet vaziyet Musa'nın, kardeşinin memleketini istilâ etmesiyle neticelendi. Kardeşi bu sene içinde öldü.

Cilt II, varak 20 b, sene 814.

Safer ayında Musa b. Ebu Yezid b. Osman, kardeşi Süleyman'ın memleketini istilâ ettikten ve onu öldürdükten sonra kardeşi Kirişçinin memleketine karşı yürüdü. Kirişçi, memleketinde babası Murad'a halef olmuştu, kardeşiyle harp için hazırlandı.

Cilt II, varak 57 b, sene 819.

Bu ay (Şaban) içinde (Mısır sultanına) Rum ülkelerinden Kirişçi b. Ebu Yezid b. Osman'ın hediyeleri geldi. Elçilere ikramda bulunuldu, hediyeler kabul edildi ve bu hediyelerin tutarının imarete harcanması emredildi.

Cilt II, varak 65 a, sene 820.

Bu ayda (Rebi'ülahir) İbn. Osman'ın elçisi geldi.

Cilt II, varak 66 a, sene 820.

Şabanda İbn Osman, Karaman oğlu Muhammedi ve onun oğlu Mustafa'yı Konya'da sardıktan sonra yakaladı, bu şehri ve İbn Karaman ülkelerinin ekseri yerlerini, Kayseri'yi ve diğer yerleri istilâ etti.

Cilt II, varak 72a, sene 821.

(821 senesi girmesi vesilesiyle etraftaki ülkelerin meliklerinden bahsedilirken): Bursa ve bununla beraber diğer başka yerlerin emiri Kirişçi b. Osman'dır.

Cilt II, varak 83b, sene 822.

Bugün Erzincan şehrinde zelzele vuku buldu. Bu yüzden bir çok insan öldü, Kayseri'de olduğu gibi Kostantaniyye'deki binalardan bir çokları yıkıldı. Osman oğlunun Bursa'da yaptırdıklarıyla şehrin

etrafındaki başka binalar (da) yıkıldı, bu sebepten (buralarda da) bir çok insan mahvoldu.

Cilt II, varak 85b, sene 822.

Bu sene içinde Frenk, melikleri Bursa sahibi İbn Osman'a karşı harp yapmak için toplandılar, bunun üzerine (İbn Osman) onlara karşı hazırlanmaya başladı.

Cilt II. varak 89 a, sene 623.

Aydın (Muharrem'in) sonlarına doğru, Kirişçi b. Ebu Yezid b. Osman'ın elçisinin hediye ile gelmesinden dolayı diğer bir meclis kuruldu ve Osman oğlunun mektubu okundu, hediyeleri kabul edildi. Sultan tarafından (gönderilecek olan) elçinin beraberinde kendisine yollanacak hediyelerin hazırlığına girişildi ve ona elçi olarak gitmek üzere Sultanın oğlu İbrahim'in etbâından olan Kaçkar Çakatay tayin edildi.

Cilt II. varak 90 a, sene 823.

Rebiülevvelin 22 sinde İbn al-Fenarî beraberinde damadı Ahmed b. Eşşeyh Şemsüddin al-Gezeri olduğu halde Rum ülkelerine gitti. Onun yanısıra Sultan tarafından, Osman oğluna Sultanın elçisi olarak tayin edilmiş olan Kaçkar Çakatay (da) gitti. El-Fenarî büyük bir debdebe içinde yola çıktı. Şehir halkına çok iyi muamele etmiş onlar da ona hüsnü kabul göstermişlerdi. Başkalarından ortaya yayıldığı gibi onun hakkında herhangi bir iddia meydana çıkmadı ve o memleketinde İbn al-Arabî'ye karşı olan muhabbetiyle tanındığını, (oradaki) halkın *fusus* ve diğer şeylerle meşgul olduğunu sakladı. Bu müddet zarfında huzur içinde yola çıkıncıya kadar Kahire'de kaldı.

Cilt II, varak 111b, sene 225.

Sultan Ebu Yezid b. Murad b. Orhan b. Osmancuk'un oğlu kirişçi (adıyla) lakaplanan Sultan Muhammed Çelebi (bu sene içinde ölenlerdendir) (kendisi) Uçların «oUjVI» ve Rum ülkelerinden diğer yerlerin sultanı(dır) - Ulu Tanrı rahmet eylesin -.

Cilt II, varak 133 a, sene 829.

(Mısırlıların Kıbrıs gazvesi ve bu gaza sonunda elde edilen zafer ve mağlup Kıbrıs hâkiminin esir edilip Sultanın huzuruna getirilmesi merasimi anlatılırken bu merasimde kimlerin bulunduğu zikredilmekte ve şöyle söylenmektedir):

Bu (merasimde) Mekke Emiri, İbn Osman'ın elçileri, Tunus Melikinin elçileri, İbn Nueyrin elçisi ve Şam Emirinin elçilerinden (mürekkeb) birçok kimse hazır bulundu, onların hazır bulunmalarının (aynı zamana) tesadüf etmesi garib bir şeydir.

Cilt II, varak 141 a, sene 831.

Receb'in ilk günü Sultan alay tertip etti, çok kalabalık oldu. Bunun sebebi Osman oğlunun elçisinin Hac için izin istemiye gelmesi idi. Elçi beraberinde kıymetli hediyelerle gelmişti.

Cilt II, varak 151 a, sene 833.

(Mısır'da taun zuhur etmesi dolayısıyla şöyle söylenmektedir): Bundan evvel Rum memleketlerinden Bursa ve diğer yerlerde de (Taun) yayılmış, söylendiğine göre ölenlerin sayısı günde bin kişiden fazla olmuştu. Rebi'ülâhir girdiği vakit Kahire'de (Taundan) ölenlerin adedi 12 kişi iken ayın sonlarına doğru bu miktar elliye yaklaşmıştı.

Cilt II, varak 159 b, sene 834,

(Bu sene içinde) İbnal-Kanarî (Fenârî) diye maruf allame Muhammed Şemsüddin El-Hanefî Hamza b. Muhammed b. Muhammed er-Rumi öldü. القزى rinin (okunuşu) kaf ق ve nunun ن fethasıyledir. Kendisi 751 senesi Saferinde doğdu. Memleketinde, al-Esved «الأسود» diye masruf Al-Muğnî sarihi allame Alaüddinden, al-Kemal Muhammed b. muhammed el - Mısır'den ve El - Cemal Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Aksarayî'den ve diğerlerinden (ders) aldı. Çok çalıştı, 778 senesinde Mısır diyarına gitti, (yaşı) 20 idi. Şeyh Ekme-lüddin ve diğerlerinden (ders) aldı. Sonra Rum memleketine döndü ve bir müddet Bursa kadılığında bulundu. Daha sonra Konya'ya geçti, ve orada yerleşti. Osman oğluyla Karaman oğlu arasında harp çıkıp da Karaman oğlu mağlup olunca, Osman oğlu bu mezkûr şeyh Şemsüddin'i Bursa'ya aldı kendisine memleketinin kadılığını verdi, onun yanında kudreti yükseldi ve yüksek bir mevki sahibi oldu. Bütün işler onun (hükmiyle neticelenir) oldu, vezir durumuna geçti ve adı meşhur oldu, fazileti (her tarafa) yayıldı. Kendisi güzel, faziletli ve ihsanı bol bir insandı. Şu kadar var ki İbn al-Arabi'ye karşı olan meykinden ve Fusus'u okuması ve okutmasından dolayı ayıplanırdı. Kahire'ye gittiği zaman bu hususta hiç bir şeyi ortaya vurmadı. 822 senesinde hacca gitmişti. Hacdan döndüğü sırada al-Müeyyed kendisini (Mısıra) çağırdı. Bunun üzerine Kahireye geldi, oranın fazıllarıyla temas etti. Yukarda zikri geçen sözlerden kendisine atfedilen şeylerden hiç bir şeyi belli etmedi; (çünkü) kendisini iltizam eden kimselerden biri bu hususta hiç bir şey söylememesini ona tavsiye etmişti. Devrin fazılları onunla temaslarda bulundular, görüştüler, mubahasede bulundular, onun faziletine şahit oldular, sonra Kudüs'e gitti, burasını ziyaret etti. Bir müddet sonra memleketine döndü. Kendisi çok zengin bir insandı; sırf nakit olarak yüz elli bin dinarı olduğu söylenir. Kıraata, arapçaya ve meaniye vakıf ve bir çok fenler hakkında bilgisi çok bir insandı. 833 senesinde de Antakya tarikiyle hacca gitti ve döndü. Sonra Receb ayında memleketinde öldü. Kendisine bir göz hastalığı gelmişti. Neredeyse kör olacaktı, hatta kör olduğu bile söylenir. Sonra Ulu Tanrı ona görmesini iade etti ve bu son haccı buna bir şükür olarak yaptı. Usul ul-fikh hakkında bir eseri vardır, bunda al-Menar ve al-Bezdevî'yi ve diğerlerini topladı, işinde otuz sene kaldı. Yirmi defa Fususu okudu. Kahire'ye geldiği zaman bana kendi yazısıyla icazet vermişti. -Ulu Tanrı rahmet eylesin-.

Cilt II varak 160 a, sene 834.

(Bu sene için ölenlerden bahsederken)

Muhammed b. M. b. Muhammed al-Hafız al-İmam al-Mukrî Şem-süddin b. Al-Cezerî. 751 senesi Ramazan ayının 26 ıncı cumartesi gecesi Şamda doğdu. Fıkıh ilmiyle meşgul oldu, hadis ve kıraat öğren-miye kendini verdi. Kurraa için bir medrese yaptırdı, buraya Dar-ul Kur'an adını verdi, halkı okuttu. Bir kaç defa Şam kadılığına getirildi. İmaddüddin İbni Kesir onun hakkında bir tetkik yazdıysa da sonra-dan bir engel zuhur ettiğinden bunu tamamlayamadı. Bir çok defalar Kahire'ye geldi. Kendisi zengin, güzel, fasih, belagat sahibi bir insandı.

Aytmış'ın üstaddarı olan Kutlubek'in yanında vazifeli bulunuyordu. Bu esnada o, tesadüfen kendisini bir şey için azarladı ve tehdit etti. Bunun üzerine onun yanından kaçtı ve deniz yoluyla 798 senesinde Rum ülkesine indi ve Ebu Yezid b. Osman'la buluştu. (İbni Osman) kendisine tazim gösterdi. Memleketin ahali kendisinden Kıraat ilmi (dersi) aldı ve ondan sonra İbn Osman'la Timurleng arasında vuku bulan harpte o da hazır bulundu. İbn Osman esir edilince İbn el-Cezirî Timurlenge intisab etti. (Timur) kendisine tazim gösterdi ve Şiraz kadılığını ona verdi. Uzun müddet bu (vazifede) çalıştı.

Cilt II, varak 170 a, sene 836.

Bu sene içinde Rum sahibi Murad bey b. Ebu Yezid b. Osman kardeşi Orhan beyi yakaladı, gözüne mil çaktı ve uzun müddet hapsedti. Onun ölümü bu seneye tesadüf eder. Kendisinin hapiste hizmetinde bulunan Doğan adında bir kölesi vardı. Bu, bir köle kıyafetinde bir cariyeyi onun için sakladı. Cariye odalık olarak onun yanında kaldı, ondan hamile kaldı; (çocuğu oldu) bir müddet sonra tekrar hamile kaldı. Böylece ondan Süleyman tesmiye edilen bir oğlu ve (sonra) bir kızı oldu, Orhan ölünce Doğan bu ikisini ve annesini aldı, onlarla beraber hapisten Halebe kaçtı. Bunun üzerine Amid'den dönmekte olan Sultanla (Mısır sultanı) karşılaştı, ona vaziyetini yana yakıla anlattı. Sultan kendisine ikramda bulundu ve iki kardeşi Kahire'ye gönderdi. Onlar için bir tahsisat tayin etti ve bunları, bahsi ilerde gelecek olan hadise başlarına gelinceye kadar kalede yerleştirdi.

Cilt II, varak 187 b, sene 839.

Bu sene içinde Şahruh Kara Yelük'ü çağırarak kendisine İskenderle harp etmesini emretti. Bunun üzerine bizim geçen sene anlat-tığımız hadise vukubuldu. Şahruh'un oğlu Ahmed Kara Yelük'e yardıma gitti. Meyyafarikin de İskenderle karşılaştılar. Her iki taraftan birçok insan öldürüldü. İskender Rum ülkesine kaçarak Akşar'a vardı ve Mısır sahibiyle mektuplaştı. Oranın sahibi kendisine yardıma kalktı Şahruh'un oğlu Ahmed onun yerini öğrenip kendisini yakalamaya gitti, asker de onu takip etti. Bunun üzerine (İskender) kaçtı ve Rum ül-kesinden Tokata girdi. Tokat valisi onun hakkında danışmak için Rum

meliki Murad b. M. b. Osman'a haber gönderdi. Bunun üzerine onun için on bin dinar kıymetinde hediye yolladı ve kendisine ikramda bulunmasını emretti, fakat daha bu (haber) ona erişmeden, (İskender) fesatçılık ve yağmakârlıkta cari olan adeti üzere harekete başlayınca Tokat sahibinin buna canı sıkıldı ve hükümdarına (vaziyeti) bildirdi. Bunun üzerine (İbn Osman) hediyeleri geri göndermesini ve İskenderi memleketinden çıkarmasını emretti. (İskender) Fırat memleketleri tarafına gitti. Şabruh Rum memleketi meliklerine mektup gönderdi, onlara bir çok halk göndererek İskenderi (yurtlarından) çıkarmalarını emretti. Bunun üzerine Şahruh'un oğlu Rum mülküne sahip olup Karayelük'ün kızıyla evlendi. Bu haberler (Mısır) Sultanına erişince sefer hazırlığına başladı ve ecnad al-halkaya resmi geçit yaptılar.

Cilt II, varak 196 a, sene 840.

Bu ay içinde (Muharrem) Süleyman b. Osman, Rum ve Türkmen'lerden bir gurupla (Mısır'dan) bir kadirge içinde kaçtı. Kendisi bir senedir kalede ikamet ediyordu. Sultan, bunu öğrenince canı sıkıldı. Arkalarından adam gönderdi. Bundan sonra çocuğu hapsedti; (kaçıranların) bir kısmının elini kesti, bir kısmını öldürdü. Buna sebep şu idi: Bu Süleyman, Osman oğlu Muhammed oğlu Orhan beyin oğlu idi. Bursa sahibi amcası Sultan Murad, babası Orhan beyi yakalamış, gözlerini kör etmiş ve hapsedmişti. Kendisinin Doğan adında hizmetine bakan bir kölesi vardı. Bu köle zindanda bulunduğu esnada onun yanına bir cariyeye sokmuştu. Bunun üzerine cariyeye ondan hamile kaldı. Orhan bey hapiste ölünce köle bu Süleyman ve onun kız kardeşiyle beraber kaçtı ve onu Haleb'e götürdü. Sultan Haleb'e gelince (köle) bu ikisiyle ona gitti ve bunların vaziyetini bildirdi. Bunun üzerine Sultan kendilerine ikramda bulundu ve onları beraberinde Kahire'ye götürdü. Süleyman'a oğlu Yusuf'un hizmetinde yürümesini emretti, kız kardeşi ise büyümek, sultan veya oğlu ile evlenmek üzere kalede yerleşti. Rebi'ülevvelin 5 inci gecesi kardeşi ve Süleyman ve beraberinde bulunan kimseler kaçtılar. Nil nehri üzerinden geçib bir gemiyle Rum memleketine inmek için Dimyat tarafına gittiler, Sultan bu vaziyetten haberdar olur olmaz hemen arkalarından (adamlar) gönderdi, onları ve gemide bulunan kimseleri yakalattı. Bunların miktarı 65 kişi idi. Süleyman'ın kölesi Doğan ve Sultan'ın kölelerinden, onlarla beraber kaçan 8 kişi katledildi, diğerlerinin elleri kesildi, muhakkak ki bunların günahı yoktu. Çünkü bunlar tüccardılar, onlar da bunların beraberinde gitmişlerdi. Sultan'ın kaçanları getirmek için gönderdiği kimseler gelince tacirler canlarından korkarak vaziyetten haberleri olmadığı için onların kendilerini yakalamaya, mallarını yağma etmeye gelmiş olmalarını düşünerek kendilerini müdafaaya girişmişler, onların hırsız olduğunu zannetmişlerdi. Nefislerini müdafaaya kalkışınca aralarında

çarpışma oldu ve neticede onların bir kısmını öldürdüler, bir kısmını esir aldılar, böylece olan oldu.

Cilt II, varak 196 b, sene 840.

Rebi'ülâhîr'in 5 inde Süleyman ayağının altına vurulmak suretiyle cezalandırıldı. (Sultan) kız kardeşiyle alâkadar oldu, onu güzel bularak kendisiyle evlendi, fakat sonra boşadı, al-melik az-Zahir Çakmak جلقى (da) onunla evlenmişti. Cumartesi gecesi Cemazilûla ayı girdi. Bu ay içinde hediye ile Rum meliki Murad b. M. b. Ebu Yezid'in (elçileri) geldi.

Cilt II, varak 197 a, sene 840.

Bu ay içinde (Cemazilâhîr) Dulkadır oğlu Nasuriddin bey, oğlu Süleymanı Karaman oğlu İbrahim aleyhine yardım istemek için Osman oğlu Murad beye gönderdi. Karaman oğlu Kayseri'yi almış, Amasya sahibinin (üzerine) yürümüştü. Amasya sahibi, Osman oğlunun adamlarından idi. Bunun üzerine (İbn Osman) Süleymanla beraber bir ordu hazırladı, Tokat sahibini de yanına kattı ve ona Kayseri'yi muhasara etmesini ve orayı Dulkadır oğluna teslim etmesini emretti. İbrahim'in kardeşi İsa'ya (da) kardeşi İbrahim'in ülkelerine saldırması için başka bir ordu hazırladı. Bu (vaziyet) Mısır sahibine erişince hemen Türkmen'lerden kendi buyruğu altında bulunanların beylerine Karaman oğlu İbrahim'e yardım (etmelerini) yazdı.

Cilt II, va-ak 198a, sene 840.

Şaban ayında Osman oğlu Süleyman'ın (kaçarken) beraberinde bulunanlardan elleri kesilenlerin toplanması için tellal bağırıldı. Bunun üzerine onlar, Ramazana hürmeten kendilerine nafaka verileceğini zannederek toplandılar. Halbuki kendilerini ikişer ikişer ağaçtan bir çenber içine koyarak Rum ülkelerine sürülmek için. bir gemi içinde denize indirdiler, o zaman bunların avazeleri ve duaları göğe erişti. -Her iş Allahtandır - Ramazanın onunda İbn Osman ve Canbek es-Soffi'ye ait haberler geldi. Bunun üzerine Sultan sefere (çıkma) karar verdi.

Cilt II, varak 198a, sene 840.

Ayın (Ramazan) onunda Dulkadır oğlu ve Canbek Sofi yüzünden ve İbn Osman'ın onlara yardıma kalktığı şayi olduğundan (bu hususlarda görüşmek) için bir meşveret (meclisi) kuruldu, neticede Karaman oğlu İbrahim'e yardım için Şam naiblerinin girmesine karar verildi.

Cilt II, varak 199a, sene 840.

Bu ay içinde (Zilkade) İbn Osman ve İbn Karaman barıştı.

Cilt II, varak 247 b, sene 849.

Bu ay içinde (Muharrem) Rum melikinın Mısır Sultanına gönderdiği esirlerin hepsi müslüman oldu. Bunlar (şunları) anlattılar: Melikleri muharebede katledildi. Kendilerinin askerleri Osman oğlununkinin iki misli idi. (Osman oğlu tarafından) kazanılan galibiyet akla bile gelmiyordu. Kâfirler

müslümanlardan sahil şehirlerini almak, (böylece) Beytülmakdis'in istilâsına yol bulmak için onlara karşı çok iyi hazırlanmışlardı. Bunun üzerine büyük şehirlerinin hepsinden savaşa muktedir olan kimseler toplandı, onlar ve melikleri (?) müslümanlardan sahilleri alacaklarından ve müslüman askerlerinin mağlup olacağından hiç şüphe etmiyorlardı. Fakat Ulu tanrı galibiyet için müslümanlara yardım etti. Öyle ki: kâfirlerin meliki müslüman askerlerinin azlığını görünce onlara karşı cesaretlendi, bizzat kendisi ileri atıldı; cesur ve bahadır idi. Müslümanlardan bir kaç kişiyi öldürdü; sonra tekrar ikinci defa yüklenerek, aynı şeyi yaptı, sonra üçüncü defa yüklendi. Bunun üzerine onu oklarla karşıladılar ve kendisine isabet eden bir okla yere düştü, müslümanlardan bir süvari atından inip başını kesti ve onu müslümanların melikine götürdü, onun başını bir mızrak üzerine koyarak kâfirlere, meliklerinin öldürüldüğü hususunda tellâl bağırtıldı. Bunun üzerine onlar da harbetmeksizin kaçtılar. Müslümanlar onları arkalarından takip ederek esir almakla katletmek arasında koşup durdular. Onların bu hali bir yerde toplanmış ceylânlardan bir guruba bir çok vahşi kartalların hücum etmesine benziyordu. Bu sırada iki fırka arasında muazzam bir toz bulutu yükseldi. Kâfirler bunun müslüman memleketlerinden, Mısır veya bir başka yerden (gelen) bir yardım olduğunu zannettiklerinden korkuları şiddetlendi. Bunun üzerine bir birlerini çiğniyerek kaçışmaya başladılar, toz bulutlan arttı. Bu kargaşalık esnasında birbirlerini bile öldürdüler. Ulu Tanrı nihayet müminlere harbi kâfi gördü. Melikleri esirlerin bazılarını Mısır sultanına gönderdi. (Sultan) onları al-Emir az-Zerdkâş'a teslim etti. Bunlar (sonradan) İslâmiyeti beyenerek müslüman oldular. Sultan bunları ümeraya verdi.

* *

Birinci cilt, v. 166a, sene 805.

(805 senesinde ölenlerden bahsederken)

ابو يزيد بن مراد بك ابن ارخان بك ابن علي بن مسلم¹ بن عثمان تقدم ذكره في الحوادث وكانت مملكته قد اتسعت الى ان ملك سيواس بيد برهان الدين احمد واستولى على بلاد القرمانية ايضا وحاصر ملطية بيد موت الظاهر فاخذها بالامان و رفق باهلها فسلموا من النهب وغيره وكان يؤثر العدل ويحب العلماء ويكرمهم ثم قصده اللتك كما قدمناه فقات في اسره وقسم اللتك البلاد على من كانت بيده قبل استيلاء ابن عثمان عليها ثم رجع الى بلاد المشرق وكان هذا دابه اذا بلغه عن مملكة كبيرة وملك كبير لا زال يبالغ في الاستيلاء عليها الى ان يحصل مقصوده فتركها بيد ان يخربها و يرجع فل ذلك بالشرق كله وبالهند و بالشام وبالروم الى ان اهلكه الله تعالى

Süleyman.

Birinci cilt, v. 169a, sene 806.

أهلق وفاة محمد² سلطان و وفاة ابن يزيد بن عثمان في وقت واحد ويقال ان ابن عثمان قال للثك اني اعرف ان ابي معك و لكنني اوصيك بثلاث لا تسفك دما الروم فانهم رده للاسلام ولا يترك التار بيده البلاد فانهم من اهل الفساد ولا تخرب قلاع المسلمين و حصونهم فينسلط الكفرة عليهم فقبل وصيته في الامور الثلاثة وعمل حيلة قتل بها غالب رجال التار وفيها بعد قتل اللثك ابن عثمان اخرج محمدا و عليا و لذي ابن قرمان من حيس ابن عثمان و خلع عليهما لاستولى كل منهما على جهة و وصل اسفنديار احد ملوك الروم وكان ممن يماذي ابن عثمان فاكرمه ايضا و من ممالكة سينوب و تلقب جزيرة المشاق يضرب بظرفها المثل فاقبل اللثك عليها و اكرمه

Birinci cilt, v. 175b, sene 806.

وفي اولها وصل اللثك الى سمرقند و استقبله ملوك تلك البلاد و قدموا له الهدايا و امر بعد قدومه بتجهيز ولده شاه رخ و عمل له عرسا عظيما بلغ فيه المنتهى و راعى وصية ابن عثمان في التار فاستصحبهم معه في جملة المسكر الى ان فرغهم في البلاد و لم يجعل لهم راسا فتمزقوا

İkinci cilt, v. 15a, sene 815.

فيه (جمادى الاولى) اقتتل سليمان بن ابن يزيد مع اخيه موسى و هزمه و حصره يا فلاق و آل الاسر الى استيلاء موسى على مملكة اخيه و مات اخوه في هذا العام

İkinci cilt, v. 20b, sene 814.

في صفر توجه موسى بن ابن يزيد بن عثمان بعد استيلاء على مملكة اخيه سليمان بعد قتله الى مملكة اخيه كرشي فاستخلف كرشي على بلاده ابيه مراد و استمد لقتال اخيه

İkinci cilt, v. 57b, sene 819

و فيه (شعبان) قدمت هدية كرشي بن ابن يزيد بن عثمان من بلاد الروم فاكرم فاصده و قبلت هديته و اسر بصرف تمنها في العمارة

İkinci cilt, v. 65a, sene 820.

و قدم في ذلك (ربيع الاخر) رسول ابن عثمان

İkinci cilt, v. 66a, sene 820.

في (شعبان) قبض ابن عثمان على محمد بن قرمان و على ولده مصطفي بعد ان حاصره بقونية و استولى عليها و على غالب بلاد ابن قرمان قيسارية وغيرها

İkinci cilt, v. 72a, sene 821.

(821 senesinin girmesi vesilesiyle etraftaki ülkelerde hükümdar olarak kimlerin bulunduğundan bahsedilirken)

امير بلاد قرمان محمد بك بن علي بك بن قرمان و برسا و ما معها كرشي بن عثمان

İkinci cilt, v. 83b, sene 822.

و اتفق وقوع ذلله في هذا اليوم بمدينة ارزكان هلك بسببها عالم كثير و اتهم من مبادئ القسطنطينية شي كثير و كيف بقيسارية بناها ابن عثمان في برسا و بما حولها و هلك بسبب ذلك ناس كثير

² Mahmud olacak.

İkinci cilt, v. 85b, sene 822.

فيها اجتمع ملوك الفرنج على حرب ابن عثمان صاحب برصا فاستمداهم

İkinci cilt, .v 89a, sene 823.

ثم جلس في اواخر الشهر (الحرم) مجلساً اخر لحضور رسول كرشجي بن ابي يزيد بن عثمان بهدية من صاحبه فقرأ كتابه وقبلك هديه وشرع في تجهيز بهدية اليه صحبة فاضد من السلطان فبين له جفار جقطاي من اتباع ابراهيم ابن السلطان

İkinci cilt, v. 90a, sene 813.

في الثاني والعشرين من ربيع الاول سافر ابن الفتارى وصحبه احمد ابن الشيخ شمس الدين الجزري وهو صهره الى بلاد الروم وصحبه من جهة السلطان جفار جقطاي برسالة السلطان الى ابن عثمان وسار الفتارى بجمل هائل وكان قد جامل اهل البلد وجاملوه ولم يثمر عنه دعوى كما انتشرت عن غيره وكتب ما يوح به في بلاده من محبة ابن المرقي وشغل الناس في النصوص وغيرها فقام هذه المدة بالقاهرة بمجموع الخاطر قليل الفضول الى ان سافر سالماً

İkinci cilt, v. IIIa, sene 825.

(Bu sene içinde ölenlerden bahsedilirken)

محمد جلي السلطان ويثب كرشجي ولد السلطان ابي يزيد بن مرد بن ارخان بن عثمان حقي سلطان الاوجات وما معها من بلاد الروم رحمه الله تعالى

İkinci cilt, v. 133a, sene 819.

حضر ذلك امير مكة ورسول ابن عثمان ورسول ملك تونس ورسول امير التركان ورسول ابن نمبر وكثير من قصاد امراء الشام فكان اتفاق حضورهم من المستغرب

İkinci cilt, v. 141b, sene 831.

في اول يوم من رجب عمل الموكب السلطان وكان حافلاً جداً والسبب فيه قدوم رسول ابن عثمان يستاذن في الحج ومعه هدية جليلة

İkinci cilt, v, 151a, sene 833.

(Mısır'da taun zuhur etmesi vesiylesiyle şöyle söylenmekte :)

وكان قبل ذلك قد قسا في برصا وغيرها من بلاد الروم حتى بلغ عدد من يموت في اليوم زيادة على الالف على ما قيل فلما استهل ربيع الاخر كان عدة من يموت بالقاهرة اثني عشر نفساً وفي اخره فاروا الحسين

İkinci cilt, v. 159b, sene 834.

(Bu sene içinde ölenlerden bahsedilirken)

محمد بن حزة بن محمد بن محمد الرومي العلامة شمس الدين الحنفي المعروف بابن الفري مفتاح القاف والنون محتقاً ولد سنة ٧٥١ في صفر وأخذ بيادته عن العلامة علاء الدين المعروف بالاسود شارح المغني وعن الكمال محمد بن محمد المصري والجمال محمد بن محمد بن محمد الاقصرابي وعن غيرهم ولازم الاشتغال ورحل الى الديار المصرية سنة ثمان وسبعمين وله عشرون سنة فآخذ عن الشيخ اكل الدين وغيره ثم رجع الى الروم فولى قضا برصا مدة ثم تحول الى قوتيه فآلم بها فلما وقع الحرب بين ابن قرمان وابن عثمان وانكسر ابن قرمان اخذ ابن عثمان الشيخ شمس الدين المذكور الى برصا ففوض اليه قضا مملكته وارتفع قدره عنده وحل عنده المحل الاعلى وعقد به الامور كلها وصار في معنى الوزير واشتهر ذكره وشاع

فضله وكان حسن السمعت كثير الفضل والافضال غير انه يعاب بجهل ابن العربي بانه يقرى النصوص ويقرره ولما قدم القاهرة لم ينظاها بشئ من ذلك وحج سنة ائتين وعشرين فلما رجع طلبه المويد فدخل القاهرة واجتمع بفضلائها ولم يظهر عنه شئ مما كان يرعى به من المقالة المذكورة وكان بعض من احتج به اوصاه ان لا يتكلم في شئ من ذلك فاجتمع به فضلاء مصر وذاكروه وبأحواله وشهدوا له بالفضيلة ثم رجع الى القدس فزاره ثم رجع الى بلاده وكان قد ائرى الى الغاية حتى يقال ان عنده من النقد خاصة مائة وخمسين الف دينار وكان عارفا بالفراءات والعربية والمعاني كثير المشاركة في القنون ثم حج سنة ثلاثين على طريق انطاكية ورجع فمات ببلاده في شهر رجب وكان قد اصابه رمد واشرف عليه الاعمى بل يقال عمى ثم رد الله عليه بصرة فحج هذه الحجة الاخيرة شكرا على ذلك وله تصنيف في اصول الفقه جمع فيه المنار والبزدوى وغيرهما واقام في عمله ثلاثين سنة واقرا النصوص نحو العشرين مرة كتب لى بخطه بالاجازة لما قدم القاهرة رحمه الله تعالى

İkinci cilt, v. 160 a, sene 814.

(Gene bu sene içinde ölenlerden bahsedilirken:)

محمد بن محمد بن محمد بن محمد الحافظ الامام المقرئ شمس الدين بن الجزرى ولد ليلة السبت الخامس والعشرين من شهر رمضان سنة ٧٥١ بدمشق وتفقه ولهج يطلب الحديث والقراءات وعمر مدرسة للقرا سياه دار القرائن واقرا الناس وعين لقضا الشام مرة وكتب تدقيقه عماد الدين ابن كثير ثم عرض عارض فلم يتم ذلك وقدم القاهرة مرارا وكان مقربا وشكلا حسنا فصيحيا بليغا وكان باشر عند قطلوبك استاذار اجتمعت فاتفق انه يتم عليه شيا فتهدده قهر منه فذل البحر الى بلاد الروم في سنة ثمان وتسمين فاتصل بابي يزيد بن عثمان فظنهم واخذ اهل البلاد عنه علم القراءات واكتثروا عنه ثم كان فيمن حضر المركة (?) مع ابن عثمان والكتبة فلما اسر ابن عثمان اتصل ابن الجزرى بالملك فظنهم وقوض له قضا شبراز فباشر مدة طويلة

İkinci cilt, v. 170 a, sene 816.

في هذه السنة قبض مراد بك بن ابى يزيد بن عثمان صاحب الروم على اخيه ارخن بك فاكله وسجنه مدة طويلة فاتفق انه مات في هذه السنة وكان له مملوك بخدمته في السجن اسمه طوغان فهدس له جارية في صورة مملوك فاقامت عنده للولى حتى اشتكت منه على حمل ثم على حمل اخر فولدت منه ذكرا سماه سليمان وبناتا فلما مات اخذها طوغان وامهما وهرب بهم من السجن الى حلب فلما السلطان لما عاد من آمد وشكاله حاله فاكرمه وجهز الاخوين الى القاهرة ورتب لهما راتبا واسكنهما القلعة الى ان جرى لهما ما ياتي ذكره في سنة اربعين

İkinci cilt, v. 187 b, sene 819.

وفيها استدعى شاه رخ قراييك وامره بقتال اسكندر فكان ما حكينا في السنة الماضية ووصل احمد بن شاه رخ نجدة لقراييك فلقوا اسكندر على ميافارقين فقتل من الفريقين جمع جم واتهم اسكندر الى بلاد الروم فوصل الى اقشار وكتب صاحب مصر فقام متوليا بخدمته وذل عليه احمد بن شاه رخ فسار طلبه قبضه المسكر فانهزم ودخل توفات من بلاد الروم فارسل صاحبها يشاور ملك الروم مراد بن عثمان في امره فارسل له هدية بما قيمته عشرة الاف دينار وامر باكرامه فالى ان يصل اليه ذلك جرى على عادته من الفساد والتهب فشق ذلك على متولى توفات وارسل صاحبه فامر رد الهدية واخراج اسكندر من بلاده

فسار الى جهة بلاد القرائية وراسل شاه رخ ملوك الملك الروم وجهن لهم خلقا واسرهم يطرد اسكندر وملك احمد بن شاه رخ ملك الروم وتزوج بنت قرايك ولما وصل الخبر السلطان شرح في التجهيز للسفر وعرض اجناد الخلفة

İkinci cilt, v. 196 a, sene 840

فيه (المحرم) هرب سليمان ابن عثمان مع جماعة من الروم و التركان في غراب وكان مقبلا بالقلمة من سنة احد فلما عرف السلطان ذلك شق عليه وارسل في اثارهم فحبس الصبي وقطع ايدي قوم وقتل اخرين وكان السبب في ذلك ان سليمان هذا وهو ابن ارج (ارخان) بنت ابن محمد بن عثمان كان السلطان عمه مراد صاحب برصا قبض على والده ارج وكلمه وسجنه وكان له مملوك يقال له طوغان يقوم بخدمته فادخل اليه جارية وهو في السجن فحلمت منه فلما مات ارج في السجن قرر (قرر) المملوك سليمان هذا واخته وساره الى حلب فلما قدم السلطان اليها وقفت بهما اليه فاخبره خبرهما فاكرمهما ثم صحبهما معه الى القاهرة فارسل سليمان ان يمضي في خدمة ولده يوسف واقامت اخته في القلعة لتكبر ويتزوجها السلطان او ولده فلما كان ليلة الخامس من ربيع الاول فر سليمان واخيه ومن انضم اليهما فركبا بحر النيل وتوجها الى جهة دمياط ليتزلا في مركب الى بلاد الروم قبل السلطان فارسل في اثارهم فقبض عليهم وعلى من في المركب وعدتهم خمسة وستون رجلا فوسط طوغان مملوك سليمان وثمانية من مماليك السلطان صحبهم وقطعت ايدي الباقين ولا ذب لهم البتة لانهم سحاروا وقتلهم اوليك فلما جاء الذين ارسلهم السلطان في طلب المتسحين خشى التجار على انفسهم فدافعوا عنها من غير ان يعلموا الخبر لكونهم قصدوا الاستيلاء عليهم ونهبهم فظنوا انهم حرامية فلما دفعوا عن انفسهم وقع بينهم الحرب فقتلهم واسروهم وكان ما كان

İkinci cilt, v. 196 b. sene 840

في الخامس من ربيع الاخر ادب سليمان بالضرب تحت رجليه ونظر الى اخته فاستحسنها فقد عقدت عليها وانكرها وقد تزوجها الملك الظاهر جشق استهل جمادى الاولى لية السبت وفي قدمت (رسل) مراد بن محمد بن ابي يزيد بن عثمان ملك الروم بهدية

İkinci cilt, v. 197 a, sene 840

فيه (جمادى الاخر) ارسل ناصر الدين بك بن دلفادر ولده سليمان الى مراد بن عثمان يستجده على ابراهيم بن قرمان وكان ابن قرمان قد اخذ قيصرية و نازل صاحب اماسيه وهو من حاشية ابن عثمان لجهز مع سليمان عسكريا وتذب معه صاحب توقات واسره بمحاصرة قيصرية وتسليمها لابن دلفادر و جهز على ابراهيم على اخر ليغير على بلاد اخيه ابراهيم فبلغ ذلك صاحب مصر فكتب الى امرا الطامة من التركان بمعاونة ابراهيم بن قرمان

İkinci cilt, v. 198 a, sene 848

في شبان تودي بان يجتمع الذين قطعت ايديهم من الذين كانوا رفقة سليمان ولد ابن عثمان واجتمعوا فلما منهم انه يتفق فيهم توسمة على رمضان لجل كل اثنين في قومة حشب و ازلوا الى البحر في مركب لينفوا الى بلاد الروم فكثرت ضجيجهم ودعاهم والله الامر وفي عاشر رمضان جاءت اخبار من جهة ابن عثمان ومن جهة جانبك الصوفي فعزم السلطان على السفر

İkinci cilt, v. 198 a, sene 840

في عاشره (رمضان) عقد مشورة بسبب التوجه الى البلاد العالية من اجل ابن دلفاور

وجاءك الصوفي و شاع بان ابن عثمان قصد نصرتهم فاستقر الامر على ان يتوجه ثواب الشام
نجدة ل ابراهيم بن قرمان

İkinci cilt, v. 199 a, sene 840

فيه (ذى القعدة) اصطلح ابن عثمان و ابن قرمان .

İkinci cilt, v. 247 b, sene 849.

فيه (المحرم) اسلم جميع الاسارى الذى كان ملك الروم جهزهم الى السلطان مصر
وذكروا ان ملكهم قتل في المعركة وان عسكرهم كان اصناف عسكر ابن عثمان و ان النصر
الذى حصل ما كان على الحاضر وذلك ان الكفار كانت لهم حدة في التجهيز لاخذ بلاد
السواحل من المسلمين والتوصل الى الاستيلاء على بيت المقدس فاجتمع من جميع امصارهم من
يستطيع القتال ولم يشكوهم ولا ملك (٢) المسلمين في اخذ السواحل وانكسار عساكر المسلمين
فتح الله للمسلمين بالنصر بان ملك الكفار لما راي قلة عسكر المسلمين طمع فيهم فحمل بنفسه
وكان شجاعاً بطالاً فقتل من المسلمين عدة ورجع ثم حمل ثانياً فصنع كذلك ثم حمل ثالثاً
فاستقبلوه بالسهم فاصابه سهم فمقط فزل فارس من المسلمين بجزء راسه وسارها الى ملك
المسلمين فصب راسه على ربح و نادى في الكفار يقتل ملكهم فانهزموا بغير قتال و يبعثهم
المسلمون فبادر بين اسروقتال وصادفهم في تلك الحالة اجتمع عدة من الوحوش الكاسرة على
جماعة من الغزلان اجتمعت في مكان فتار بين الرقيقين غير عظيمه وظهرها الكفار نجدة من
بلاد المسلمين من مصر او غيرها فاشتد رعبهم وانهزموا لا يلاوى احد على احد و اشتد القبار
فقتل بعضهم بعضاً وكنى الله المؤمنين القتال و جهز ملكهم بعض الاسرى الى سلطان مصر
فسلهم للامير الدردكاش فحسن لهم الاسلام فاسلموا ففرقتهم السلطان على الامراء *

* Metin ve tercüme kontrol eden sayın hocam Prof. Necati Lugal'a ve Prof. Dr. Şinasi Altundağ-'a teşekkürlerimi ifadeyi borç bilirim.